

Workshop: *Common European Heritage: Museums, Borders and Cultural Understanding*

Village of Tsamantas, Thesprotia, Epirus, Greece (September 2005)

The **Centre for European Studies (CES)** of the University of the West of England (UWE), Bristol wishes to establish a forum for exchanging ideas and to create a cooperation network for exploring the use of museums in border areas for the promotion of cultural understanding. The aim is to organise a roundtable workshop, building on the CES on-going activities on the socio-economic evolution of regional agglomerations at the micro level (Dimitrios Konstadakopoulos), European ethnology and cultural policy (Sarah Blowen and Ullrich Kockel), European culture project management (Alan Kilday) and cross-border co-operation (Ann Kennard).

The workshop will be designed to facilitate dialogue and understanding around specific cultural aspects of economic regeneration policies for border areas within a broader social, economic, political and cultural context. The main aims of the workshop are to:

- carry out a fact-finding mission to the Folklore Museum of Tsamantas on a consultation basis
- explore the use of museums in border areas for promoting local economic development, cultural understanding and, in some circumstances, to facilitate conflict resolution
- assess how cross-border museums could reinforce their presence in contemporary society and examine the way how new information and communication technologies (ICTs) could link them with diasporic communities
- bring together partners (museum staff and other stakeholders) from Europe to discuss issues of exploiting cultural heritage
- establish best practice which can be used in other similar cultural institutions in border areas
- produce a report which makes recommendations of the economic and cultural development of the village and the wider region.

This dialogue will therefore include experts on local/regional development and museum development. The small, distinguished group will comprise museum staff, policymakers, cultural development specialists, European scholars, journalists and local administrators including officials from neighbouring south Albania. Among these will be *Hugues de Varine*, an internationally-respected curator, writer and cultural administrator who now runs *ASDIC conseils et services en développement local*, France; representatives from museums which work in cross border settings including the *Musée sans Frontières* network on the Franco- German border and the *Frauenau Glass* museum on the borders of Germany and the Czech republic.

The workshop (15-20 participants) will be organised jointly by the CES with the support of the Municipality of Filiates, the Community of Tsamantas, the St. George's Hellenic Benefit Society of Tsamantas Inc. (Worcester, MA) and the Folklore Museum of Tsamantas (and with collaboration with the Universities of Ioannina and/or Aegean). The main two day sessions will take place in the grounds of the Folklore Museum of Tsamantas in September 2005.

Background

At a time of opening of borders throughout Europe, and given the future extension of Europe's external boundaries, many political, economic and cultural changes are set to affect the societies and communities living in border areas. Often this has led to conflict when, for example, cheap labour is "imported" from one side of a former closed border to the other. These current tensions and preoccupations often occur despite the fact that communities on both side of the border share a common heritage of tradition and pattern of everyday life, or indeed come from the same people group. Age-old communalities have disappeared under the weight of divided histories, political propaganda or collective forgetting.

Cultural institutions have become central to economic development in many regions where tourism is increasingly replacing industrial or agricultural activity. Often the economic benefits of exploiting the local or regional cultural heritage have been brought to the fore in such development, which, in some cases, has only served to exacerbate pre-existing cross-border tensions or rivalries.

Museums are cultural institutions which increasingly have a remit to explain and communicate not only the past, but also the present and the future. They are therefore ideally placed to promote cultural understanding: not only through their displays, but also through their management style, theoretical underpinning and finance and administration.

It is against such a backdrop that this workshop hopes to work with the Greek village community of Tsamantas to explore the role for their museum in the future development of the region. The village of Tsamantas is situated on the Greek-Albanian border in the mountainous region of Epirus, in the prefecture of Thesprotia, Greece, and in many ways its history is that of the Balkans, but also of Europe as well. Inaccessibility has been a factor in the creation of the village's micro-economy, which is based around its ethnic grouping. Its remoteness has also helped it preserve its strong cultural identity to the present day.

Epirus has the unenviable task of being at the bottom of European Union regions' ranking, delaying the region's integration into the European economy. Nevertheless, the fall of communism, and the transition to democracy and free market capitalism of neighbouring Albania in the 1990s, has created waves of inward migration to the region as in the rest of Greece which is creating a new set of problems. The increased migration of labour from neighbouring Albania to Epirus in general and in the prefecture of Thesprotia in particular, is creating new and changing labour hierarchies that undermine the integration of the region into the nation-state configuration.

The Albanian workers that fill the unskilled positions in the agricultural and service sectors in Epirus and in the rest of Greece, send their remittances back to Albania that has helped that country's balance of payment and has averted economic collapse. In turn, the regional economy of Epirus is improving by drawing from the neighbouring local population of cheap labour. It is also integrating with the rest of the Balkans and this is reinforced by the process of modernisation that takes place in the wider regions as well as by capitalist expansion in the form of cross-border investment. It can be seen that, in the early years of the 21st century, the old historical circumstances and transnational processes are shaping the political economy of South-eastern Europe in general, and that of Epirus in particular, in a dramatic way. After decades of separation these mountain communities on both sides of the border are having to deal with new realities which bring the possibility of closer contact but also conflict and rivalry. There is therefore a need for a more detailed study on the regional and micro level perspective that could reveal the

emerging social, cultural and economic relations necessary for building a bigger picture on the economic trajectory of Southeast Europe.

The Folklore Museum of Tsamantas

(<http://www.uwe.ac.uk/hlss/languages/research/staff/dk/english1.html>;
<http://www.tsamantas.com>

The museum was established in 1983 by the folklorist, writer and poet Kostas Zoulas (winner of an Athens Academy award). It contains a collection of traditional tools, instruments, costumes, documents and other items used by the villagers. The museum is housed within a traditional building that was once the village's primary school. The museum plays an important role in relation to maintaining, preserving and promoting folkloric traditions and culture. It has also developed an educational role, providing students, researchers and scholars with a valuable insight into the evolution of the region's cultural heritage. It has contributed to many national and international exhibitions, seminars and other cultural events, thereby promoting its rich legacy.

Constitutionally, the museum is a non-profit-making organisation (recognised as a museum by the Greek Ministry of Culture). However, the Ministry's funding meets only a very small part of its needs. This lack of resources as well as expertise has also constrained promotion of the museum and precluded its further development. Nevertheless, the Cultural Association of Tsamantas has created a website and is establishing, through the Internet, links with village's diasporic community in Greece, rest of Europe, United States (Worcester Mass) and Australia (Melbourne).

Any financial support for realising this round table workshop would be valuable and timely.

This proposal was prepared by Dimitrios Konstadakopulos and Sarah Blowen of CES, University of the West of England, Bristol.

Πρόταση για συνέδριο: Κοινή ευρωπαϊκή πολιτιστική κληρονομιά: Μουσεία, Σύνορα και Πολιτιστική αντίληψη

Κοινότητα Τσαμαντά, Θεσπρωτίας, Ηπείρου, Ελλάδα (Σεπτέμβριος 2005)

Το Κέντρο Ευρωπαϊκών Σπουδών (ΚΕΣ) του Πανεπιστημίου West of England (Δυτικής Αγγλίας, (UWE)) στο Μπρίστολ, επιθυμεί να δημιουργήσει ένα φόρουμ ανταλλαγής ιδεών καθώς και ένα δίκτυο συνεργασίας για την διερεύνηση της λειτουργίας των μουσείων στις παραμεθόριες περιοχές και για την προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς. Σκοπός είναι να οργανωθεί μια διάσκεψη στρογγυλής τραπέζης, βασιζόμενη στις συνεχείς δραστηριότητες του ΚΕΣ στην κοινωνική και οικονομική εξέλιξη των συσσωρευόμενων της περιφέρειας σε μικρο-επίπεδο (Δημήτριος Κωνσταντακόπουλος), Ευρωπαϊκή εθνολογία και πολιτιστική πολιτική (Sarah Blowen and Ullrich Kockel), διαχείριση σχεδίου για τον Ευρωπαϊκό πολιτισμό (Alan Kilday) και διακρατική συνεργασία (Ann Kennard).

Το συνέδριο θα σχεδιαστεί ώστε να διευκολυνθεί ο διάλογος καθώς και η κατανόηση ειδικών πολιτιστικών θεμάτων για πολιτικές οικονομικής αναγέννησης στις παραμεθόριες περιοχές μέσα σε ένα ευρύτερο κοινωνικό, οικονομικό, πολιτικό και πολιτιστικό πλαίσιο. Οι κύριες προσδοκίες του συνεδρίου είναι οι εξής:

- να πραγματοποιήσει μια αποστολή πραγματογνωμοσύνης στο Μουσείο Λαογραφίας του Τσαμαντά με συμβουλευτικό-νουθετικό χαρακτήρα
- να ερευνήσει την λειτουργία των μουσείων στις παραμεθόριες περιοχές για την προβολή της τοπικής οικονομικής ανάπτυξης, την πολιτιστική αντίληψη, και σε μερικές περιπτώσεις, να διευκολύνει την εύρεση λύσεων στις διαφωνίες
- να εκτιμήσει πως τα μουσεία της παραμεθορίου θα μπορούσαν να ενισχύσουν την παρουσία τους στη σύγχρονη κοινωνία και εξετάσει πως οι καινούριες τεχνολογίες ενημέρωσης και τηλεπικοινωνιών θα μπορούσαν να τα συνδέσουν με τις κοινωνίες της διασποράς
- να φέρει μαζί συνεργάτες (ειδικούς μουσείων και άλλους) από την Ευρώπη και να συζητήσουν θέματα αξιοποίησης πολιτιστικής κληρονομιάς
- να προτείνει όσο το δυνατόν καλύτερες μεθόδους που θα μπορούσαν να εφαρμοστούν και σε άλλα παρόμοια πολιτιστικά ιδρύματα στις παραμεθόριες περιοχές
- να συντάξει μια έκθεση η οποία θα υποβάλλει συστάσεις-εισηγήσεις για την πολιτιστική ανάπτυξη του χωριού και της ευρύτερης περιοχής

Επομένως, σε αυτόν το διάλογο θα συμμετάσχουν ειδικοί στην τοπική/ περιφερειακή ανάπτυξη και στην ανάπτυξη των μουσείων. Η μικρή, διακεκριμένη ομάδα θα περιλαμβάνει ειδικούς μουσείων, σχεδιαστές πολιτικής, ειδικούς στην πολιτιστική ανάπτυξη, ακαδημαϊκούς Ευρωπαϊκών Σπουδών, δημοσιογράφους, και τοπικούς διοικητικούς παράγοντες, συμπεριλαμβανομένων και παραγόντων από την γειτονική Αλβανία. Μεταξύ αυτών θα είναι ο *Hugues de Varine*, ένας διεθνώς αναγνωρισμένο έφορο αρχαιοτήτων, συγγραφέα και πολιτιστικό διευθυντή ο οποίος διευθύνει το *ASDIC conseils et services en développement local*, στην Γαλλία; εκπροσώπους μουσείων που εργάζονται πάνω στις διακρατικές ρυθμίσεις όπως είναι το δίκτυο μουσείων χωρίς σύνορα (*Musée sans Frontières*) στα γάλλο-γερμανικά σύνορα και από το μουσείο *Frauenau Glass* στα σύνορα Γερμανίας και Τσεχίας .

Η διάσκεψη (15-20 συμμετέχοντες) θα οργανωθεί από κοινού από το ΚΕΣ με την υποστήριξη του δήμου Φιλιατών, της κοινότητας Τσαμαντά, της Αδελφότητας Τσαμαντιωτών Αγ. Γεώργιος του Worcester, MA, Αμερικής, και το Μουσείο Λαογραφίας του Τσαμαντά (και σε συνεργασία με τα πανεπιστήμια Ιωαννίνων και/ή Αιγαίου). Οι κύριες σύνοδοι δύο (2) ημερών θα

πραγματοποιηθούν στους χώρους του Μουσείου Λαογραφίας του Τσαμαντά τον τον Σεπτέμβριο του 2005.

Ιστορικών

Ευρισκόμεθα σε μια περίοδο εις την οποίαν το άνοιγμα των συνόρων στην Ευρώπη και η μελλοντική διεύρυνσή τους, καθώς και οι πολλές αλλαγές στον πολιτικό, οικονομικό και πολιτιστικό τομέα επηρεάζουν τις κοινωνίες και τις κοινότητες που διαβιώνουν στις παραμεθόριες περιοχές. Τα γεγονότα αυτά συχνά οδηγούν σε σύγκρουση και έντονο ανταγωνισμό· παραδείγματος χάριν, όταν φτηνά εργατικά χέρια « εισάγονται » από πρώην κλειστά γειτονικά σύνορα. Αυτές οι σημερινές πιέσεις και ανησυχίες δημιουργούνται συχνά παρά το γεγονός ότι οι κοινότητες στις δύο μεριές των συνόρων έχουν κοινή παράδοση και τρόπο ζωής ή ότι ανήκουν στην ίδια φυλετική ομογένεια. Κοινά αισθήματα αλληλεγγύης, του παρελθόντος, έχουν εξαφανιστεί κάτω από την επιρροή της διαιρούμενης ιστορίας, της πολιτικής προπαγάνδας και της γενικότερης λήθης.

Τα πολιτιστικά ιδρύματα παίζουν έναν καθοριστικό ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη πολλών περιοχών, των οποίων ο τουρισμός αντικαθιστά, με αύξοντα ρυθμό, τη βιομηχανική και αγροτική απασχόληση. Συχνά τα οικονομικά οφείλη από την εκμετάλλευση της τοπικής ή περιφερειακής πολιτιστικής κληρονομιάς που εμφανίζονται στο προσκήνιο από την προαναφερθείσα ανάπτυξη, σε μερικές περιπτώσεις, εξυπηρετούν μόνο στην επιδείνωση των προϋπάρχουσων εντάσεων και διαμαχών.

Τα μουσεία είναι πολιτιστικά ιδρύματα στα οποία ανατίθεται όλο και περισσότερο η αποστολή να εξηγήσουν και να επικοινωνήσουν όχι μόνο με το παρελθόν, αλλά και το παρόν και το μέλλον. Επομένως θεωρούνται ιδανικά για να προωθήσουν την πολιτιστική κατανόηση: όχι μόνο μέσω των επιδείξεών τους, αλλά και μέσω του διοικητικού ύφους, της θεωρητικής υποστήριξης, της χρηματοδότησης και της διοίκησής τους.

Με βάση αυτό το διαλογισμό το συνέδριο ετούτο ελπίζει να συνεργαστεί με την ελληνική αρχή του χωριού Τσαμαντά για να ερευνήσει το ρόλο του μουσείου τους στην μελλοντική ανάπτυξη της περιοχής. Το χωριό Τσαμαντάς είναι τοποθετημένο στα ελληνο-αλβανικά σύνορα στην ορεινή περιοχή της Ηπείρου, στο νομαρχιακό διαμέρισμα της Θεσπρωτίας στην Ελλάδα και από πολλές απόψεις η ιστορία του είναι μέρος αυτής των Βαλκανίων, αλλά και της Ευρώπης επίσης. Το απρόσιτο είναι ένας παράγοντας για την δημιουργία της μικροοικονομίας του χωριού, η οποία είναι βασισμένη γύρω από την εθνική ομαδοποίησή του. Επίσης, η απόμακρη τοποθεσία του το έχει βοηθήσει να συντηρήσει την ισχυρή πολιτιστική του ταυτότητα μέχρι σήμερα.

Η Ήπειρος είχε την τύχη να βρίσκεται στο κατώτατο σημείο της ταξινόμησης των περιοχών της Ευρωπαϊκής Ένωσης με συνέπεια την καθυστέρηση της ένταξης της περιοχής στην ευρωπαϊκή οικονομία. Εντούτοις η πτώση του κομμουνισμού, ο εκδημοκρατισμός και η υιοθέτηση της καπιταλιστικής ελεύθερης αγοράς από την γειτονική Αλβανία τη δεκαετία του '90, δημιούργησαν τα κύματα εσωτερικής μετανάστευσης τόσο στην περιοχή όσο και στην υπόλοιπη Ελλάδα, γεγονός το οποίο δημιουργεί ένα νέο σύνολο προβλημάτων. Η αυξανόμενη μετανάστευση της εργασίας από τη γειτονική Αλβανία στην Ήπειρο και στη νομαρχία της Θεσπρωτίας ειδικότερα, δημιουργεί νέες και μεταβαλλόμενες ιεραρχίες στον εργασιακό τομέα οι οποίες υποσκάπτουν την ενσωμάτωση της περιοχής στον εθνοκρατικό σχηματισμό.

Οι Αλβανοί εργαζόμενοι που κατέχουν τις ανειδίκευτες θέσεις στους τομείς της γεωργίας και των υπηρεσιών στην Ήπειρο και στην υπόλοιπη Ελλάδα, στέλνουν τα εμβάσματά τους πίσω στην Αλβανία φαινόμενο που έχει βοηθήσει το ισοζύγιο πληρωμών της χώρας και έχει αποτρέψει την

οικονομική κατάρρευση. Παράλληλα η τοπική οικονομία της Ηπείρου βελτιώνεται με την χρήση φτηνών εργατικών χεριών από τον γειτονικό πληθυσμό. Ενσωματώνεται επίσης στα υπόλοιπα Βαλκάνια και αυτό ενισχύεται με τη διαδικασία του εκσυγχρονισμού που πραγματοποιείται στις ευρύτερες περιοχές καθώς επίσης και από την κεφαλαιοκρατική επέκταση υπό μορφή διασυνοριακής επένδυσης. Είναι εμφανές ότι, κατά τα πρώτα έτη του 21^{ου} αιώνα, οι παλαιές ιστορικές περιστάσεις και οι διεθνείς διαδικασίες διαμορφώνουν την πολιτική οικονομία της νοτιοανατολικής Ευρώπης γενικά, και της Ηπείρου ειδικότερα, με έναν δραματικό τρόπο. Μετά από τις δεκαετίες διαχωρισμού οι ορεινές αυτές κοινωνίες και στις δύο πλευρές των συνόρων πρέπει να αντιμετωπίσουν τη νέα πραγματικότητα που φέρνει μεν τη δυνατότητα μιας πιο στενής επαφής αλλά μπορεί και να δημιουργήσει σύγκρουση και αντιπαλότητα. Υπάρχει επομένως ανάγκη για μια πιο λεπτομερή έρευνα για την περιφερειακή και μικρο-επιπέδου προοπτική που θα μπορούσε να αποκαλύψει τις αναδυόμενες κοινωνικές, πολιτιστικές και οικονομικές σχέσεις, απαραίτητες για να χτίζοντας μια καλύτερη εικόνα στην οικονομική τροχιά της νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Το Λαογραφικό Μουσείο του Τσαμαντά

(<http://www.uwe.ac.uk/hlss/languages/research/staff/dk/english1.html>
<http://www.tsamantas.com>

Το μουσείο ιδρύθηκε το 1983 από τον λαογράφο, συγγραφέα και ποιητή Κώστα Ζουλά (νικητής ενός βραβείου της Ακαδημίας της Αθήνας). Περιέχει μια συλλογή των παραδοσιακών εργαλείων, των οργάνων, των κοστούμιών, των εγγράφων και άλλων στοιχείων που χρησιμοποιήθηκαν από τους χωρικούς. Το μουσείο στεγάζεται μέσα σε ένα παραδοσιακό κτίριο που ήταν κάποτε το δημοτικό σχολείο του χωριού. Το μουσείο διαδραματίζει έναν σημαντικό ρόλο σε σχέση με τη διατήρηση, τη συντήρηση και την προώθηση των λαογραφικών παραδόσεων και του πολιτισμού. Έχει αναπτύξει επίσης έναν εκπαιδευτικό ρόλο, παρέχοντας στους σπουδαστές, τους ερευνητές και τους ακαδημαϊκούς μια πολύτιμη γνώση για την εξέλιξη της πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής. Έχει συμβάλει σε πολλές εθνικές και διεθνείς εκθέσεις, σεμινάρια και άλλες πολιτιστικές εκδηλώσεις, προάγοντας με αυτόν τον τρόπο την πλούσια κληρονομιά της.

Σύμφωνα με το Σύνταγμα, το μουσείο είναι ένας κοινοφελής, μη κερδοσκοπικός οργανισμός (αναγνωρισμένος από το ελληνικό Υπουργείο Πολιτισμού). Εντούτοις, η χρηματοδότηση του Υπουργείου ικανοποιεί μόνο ένα πολύ μικρό μέρος των αναγκών του. Αυτή η έλλειψη πόρων καθώς και ειδίκευσης περιορίζουν την προβολή και την περαιτέρω ανάπτυξη του μουσείου. Ωστόσο, ο πολιτιστικός σύλλογος του Τσαμαντά έχει δημιουργήσει έναν ιστοχώρο στο Διαδύκτιο, ώστε να καταστήσει εφικτή τη σύνδεση του χωριού με την διασπορά στην Ελλάδα, την υπόλοιπη Ευρώπη, τις Ηνωμένες Πολιτείες (Worcester Mass) και την Αυστραλία (Μελβούρνη).

Οποιαδήποτε οικονομική ενίσχυση για την πραγματοποίηση αυτού του συνεδρίου στρογγυλής τραπέζης θα ήταν πολύ χρήσιμη και επίκαιρη.

Αυτή η πρόταση εκπονήθηκε από τον Δημήτριο Κωνσταντακόπουλο και την Sarah Blowen του Κέντρου Ευρωπαϊκών Σπουδών, του Πανεπιστημίου West of England, Μπρίστολ (Απόδοση στα ελληνικά από τον Παναγιώτη Πετρή).